

Mitropolitul Antonie de Suroj

Căile vieții creștine

Mitropolitul Antonie de Suroj

Митрополитъ Антоніе Сурожскій

Путь христіанской жизни

Наставление Пастыря, Москва, 2018

Cititorului i se propune spre lectură o nouă colecție de convorbiri duhovnicești ale Mitropolitului Antonie de Suroj. Căile vieții creștine nu are nevoie de prezentare, dar este o lucrare de cuvinte despre viața și gândurile lui Suroj. Pentru lucrul acesta se poate face cel mai bine prin cuvintele Vlădicăi însuși: „În căile vieții creștine cuprindem cuvintele oficiale de învățare ale Mitropolitului Antonie de Suroj în limba rusă. Apoi au început să apară vorbitorii de limbă engleză.

Din fericire, în perioada aceea învățasem puțin limba aceasta și începusem să purtăm conversații în engleză. Există o perioadă lungă în care nu am organizat convorbiri în limba rusă, întrucât totuși nu am vorbit limba aceasta mai bine decât mine și nu am avut timp să organizăm convorbiri separate. În ultimii doi ani (din 1989), de când s-a deschis accesul dinspre Rusia spre Occident și au început să vină ruși din Uniunea Sovietică, am început să organizăm convorbiri în limba rusă. Pentru ei organizăm o convorbire o dată pe săptămână.

Traducere din limba rusă:

Denis Chiriac

EDITURA EGUMENITA

2020

De patru ori pe an (la Crăciunul și în Postul Mare - n. ed.) avem sambete speciale pe care

Prin urmare, să ne gândim măcar la câteva clipe ale vieții la ce putem face, la contribuția pe care o putem aduce la scartarea acestei țări, la comunitatea umană care ne-a acceptat și ne-a adăpostit și ține să ne oferim tot ce avem mai luminos, mai bun și mai sfânt. Ortodoxia rusă, care ne este atât de scumpă, nu constituie proprietatea noastră. Este darul lui Dumnezeu și îl putem oferi tuturor, fiecărui în parte câte o scântee, câte o rază din comoră pe care am primit-o, de multe ori în chip atât de nenăscut și fără muncă noastră.

De aceea, să nu ne fie trică de nimic și de nimănui, ci să oferim curtea sufletului, cu toată mintea și din toată iubirea noastră. Atunci vom descoperi că noi noi suntem cei care dăruim, ci însuși Domnul. Atunci vom vedea că, de fiecare dată când dăruim, simțim și vedem că Domnul a lucrat prin intermediul nostru.

Aceasta este o mare minune, conștiința incredibilă că Domnul este atât de aproape, încât lucrează în noi prin intermediul gândurilor, simțirilor și faptelor noastre. Mai departe să reflectăm acum puțin timp la această minune, oricât de slabi, triști și păcătoși suntem, în totalitatea bisericii noastre, fiindcă într-un vas de lut, aducem darul fără de care lumina nu poate exista - pe Dumnezeu. În afară de aceasta,

Cuprins

Prefața editorilor ruși	5
Căile lui Dumnezeu	9
Despre căile credinței	19
Tăcerea interioară	43
Despre viața creștină	71
Mântuirea în lume	99
Prețuiți timpul, pentru că zilele rele sunt	133
Drumul Crucii lui Hristos	159
Credința lui Dumnezeu în om	187
Întrebarea și îndoiala	211
Conținutul ultim al vieții	237
Despre monahism	261
Adâncurile veșniciei	281
Cum să îmbătrânim cu demnitate	289

Căile lui Dumnezeu²

Căile care duc către Dumnezeu sunt la fel de diverse și de bogate precum sufletele omenești și adâncimile lui Dumnezeu Însuși, iar drumul către Dumnezeu începe cu credința. Vreau să spun câteva cuvinte despre credință. Adesea, oamenii confundă conceptele de credință, superstiție sau, pur și simplu, naivitate specifică credulității. De fapt, credința nu are nicio legătură cu superstiția și foarte puțin cu naivitatea.

Credința începe întotdeauna cu o experiență religioasă specifică. Unei persoane i se întâmplă ceva care îi insuflă convingerea de nezdruccinat că există o lume nevăzută și că Dumnezeu este viu și lucrător. Credința însă nu coincide cu experiența în sine.

Sfântul Macarie cel Mare dezvăluie acest aspect foarte interesant într-una dintre predicile sale. El susține că o persoană, care se confruntă cu o experiență religioasă profundă (s-ar putea spune chiar: doar cu o experiență pur umană), este absorbită complet de această experiență; atâta timp cât experiența continuă, omul nu o poate urmări și nici nu se poate observa pe sine.

² Conversații radio în cadrul emisiunii religioase a serviciului rusesc al BBC, decembrie 1970 [n. ed.].

Respect pentru oameni și cărți

În cazul acesta, omul și experiența coincid în mod perfect. Dar vine momentul în care această experiență încetează să mai fie relevantă, întrucât se depărtează ca marea de coastă. Treptat, experiența se estompează și devine transparentă, iar persoana intră din nou într-o stare de conștiință deplină și obiectivă de sine, când se poate observa pe sine, se poate veghea și poate înțelege ceea ce se întâmplă în sufletul său. Din acest moment începe sfera credinței, adică certitudinea completă că ceea ce a devenit invizibil și nu este experiența momentului prezent constituie o realitate necondiționată și demnă de încredere.

Omul este încă plin de trăirile care l-au bulversat cu câteva secunde în urmă, de aceea experiența sa religioasă este la fel de fiabilă sau, mai bine spus, mai de încredere decât reînnoirea vederii duhovnicești privind lumea înconjurătoare. De aici începe tărâmul credinței, când omul este încrezător în realitatea care s-a făcut acum nevăzută.

După cum spuneam, procesul acesta este prezent nu numai atunci când vine vorba despre credința în Dumnezeu, ci și în cazul tuturor experiențelor profunde, precum: iubire, bucurie emoționantă sau mâhnire, în care ne putem împotmoli. Criteriul acesta se aplică tuturor trăirilor care sunt atât de profunde, încât ne lăsăm copleșiți cu totul de experiența trăită. După ce starea aceasta se retrage, nu rămâne în noi doar o amintire mintală stearpă. Trăirea avută a adus un plus de cunoaștere și de experiență vieții noastre. Iată, tocmai această experiență poate

fi numită „credință”, dacă se referă la Dumnezeu (sau la om). Există diferite modalități de a-L cunoaște pe Dumnezeu. Conform cuvintelor și exemplurilor din Sfânta Scriptură, putem vorbi despre experiența Apostolului Pavel, pe de o parte, și despre experiența Apostolului Petru și a celorlalți Apostoli, pe de altă parte. Pavel a fost un persecutor, un dușman al lui Hristos. Nu pentru că era ateu, nici fiindcă era un dușman al credinței, ci întrucât ideea pe care a avut-o despre Dumnezeu nu se putea în niciun caz împăca cu ceea ce a văzut la Hristos.

Pavel nu putea concepe un Dumnezeu neputincios, nu putea accepta un Dumnezeu vulnerabil, biruit și disprețuit, deoarece credea în Dumnezeul Cel sfânt, neapropiat și Care strălucește într-o asemenea slavă, încât omul orbește când se apropie de El. De aceea a și devenit prigonitor. Totuși, a crezut cu tot sufletul în Dumnezeu, și-a îndreptat cugetul către El și a trăit pentru El și întru El. Și s-a întâlnit față către față cu Mântuitorul Hristos Cel înviat, adică cu Dumnezeul pe Care L-a văzut neputincios și Care S-a arătat pe neașteptate pentru el în slavă. Așadar, Pavel s-a întâlnit cu Dumnezeul Care purta trup străpuns de cuie și, în același timp, strălucea de slava vieții veșnice. Într-o oarecare măsură, aceasta a fost și experiența mea. L-am descoperit pe Hristos, tocmai ca pe Hristos Cel înviat, în momentul în care am citit pentru prima dată Evanghelia. Am făcut-o cu intenția de a mă convinge sau, mai bine zis, de a mă asigura că toate acestea sunt niște basme în care este cu neputință să cred.

Respect pentru oameni și cărți

Probabil, îmi veți reproșa că aceasta este o experiență excepțională, căci ce folos vă poate aduce o întâmplare ca aceasta vouă? Vă asigur că o încredințare poate mai mare decât cea pe care o putem dobândi prin cercetare, muncă și căutare. Adesea nici nu este nevoie de căutări. Uneori nu avem cărți la îndemână, ne lipsește accesul la Evanghelie sau nu avem pe cineva care să ne îndrume. În ciuda tuturor obstacolelor, putem să gândim calm și să cunoaștem cu încredere neclintită că Domnul ne poate vorbi direct. Dumnezeu ni se poate revela în adâncul sufletelor printr-o experiență pe care omul nu o poate genera, fiindcă numai El ne-o poate oferi în dar. Pe calea aceasta a devenit credincios baronul protestant Nicolay³, unul dintre membrii cercurilor studențești din Leningrad.

La începutul acestui secol, în momentul deznădejzii sale profunde și în neputința de a-L afla pe Dumnezeu, baronul a simțit că viața sa este lipsită de sens fără El și a exclamat: „Doamne, numai dacă ești, descoperă-Te mie!”. Dintr-odată, o pace de neînțeles a coborât în sufletul său. Împreună cu liniștea aceea l-a cuprins o bucurie extrem de intensă, stare pe care nu a mai experimentat-o vreodată. În această profunzime și bucurie L-a găsit pe Dumnezeu. Știu că întâmplarea pare a fi lipsită de un fundament logic solid, însă este, oare, logică trăirea iubirii sau a frumuseții? Trăirea aceasta poate fi

³ Paul Ernst Georg Freiherr von Nicolay († 1919) – fondatorul mișcării creștine a studenților ruși [n. ed.].

disecată ulterior în argumente convingătoare, deși experiența în sine nu este constituită din părți constitutive, ci dintr-o descoperire directă și profundă, dar mai convingătoare decât toate părțile sale constitutive.

Firește, există și o cale diferită. Calea celorlalți Apostoli, calea lui Petru. Aceștia L-au descoperit pe Hristos treptat, nu deodată. L-au cunoscut după satul în care locuia, L-au cunoscut ca pe un tânăr. Poate că i-a uluit cu personalitatea Sa, dar încă nu L-au descoperit pe Dumnezeu în persoana Mântuitorului. Pas cu pas, Mântuitorul a început să li Se descopere în chip atât de intim, încât aceștia au remarcat treptat că Hristos nu era ca toți ceilalți. Încetul cu încetul, Domnul li S-a revelat în toată măreția sfințeniei Sale divine, ca Fiul lui Dumnezeu Care a devenit Om. Astfel au dobândit credința oamenii care, de-a lungul anilor, L-au descoperit pe Hristos treptat, zi de zi și an de an. Aceasta este calea căutării. Oricum, chiar și această cale coincide la un moment dat cu calea lui Pavel. Într-o zi, se produce experiența pe care nimeni nu ar fi putut-o prevedea. Pe neașteptate, vâlul este sfâșiat și omul dobândește vederea duhovnicească. Astfel vede pentru o vreme scurtă în slavă, în strălucire și în profunzime ceva ce nu cunoștea până atunci.

Îmi veți spune: „Dar noi nu-L întâlnim pe Hristos așa cum L-au întâlnit oamenii aceștia”. Așa este, dar întâlnim oameni care Îl cunosc pe Hristos și care cred în El. Există o zicală veche: „Nimeni nu poate renunța la toate pentru a-L urma pe Dumnezeu,

Respect pentru oameni și cărți

dacă nu vede strălucirea vieții veșnice pe fața a cel puțin unei singure persoane". Uneori, în om strălucește lumina harului. Alteori, aflăm în om o profunzime atât de mare, o asemenea imensitate a iubirii și a lepădării de sine, care nu mai aparțin acestui pământ. Întâlnirea aceasta ne dezvăluie deja începutul cerului. Iată două căi pe care le puteți urma: prima este cea care necesită o pregătire enormă și riguroasă, iar cealaltă cale presupune căutarea lentă și analiza, care se încununează la un moment dat și cu o întâlnire. De aici începe credința.

În drumul către Dumnezeu, este foarte important să poți face distincția corectă și în mod inteligent între problemele și obstacolele de care te vei ciocni pe drum. De fapt, o problemă constituie o sarcină care trebuie soluționată. În cazul acesta, problemele se confruntă cu un om de știință, cu gânditor; orice persoană se confruntă cu probleme de-a lungul vieții. Acestea nu sunt neapărat niște bariere, ci, dimpotrivă, sunt pline de interes fascinant; merită să trăim cel puțin pentru a răspunde acestor provocări.

Când este vorba despre Dumnezeu, problemele acestea sunt uneori teribil de dureroase. Uneori, vrem să spunem împreună cu Iov: „Doamne, nu Te înțeleg! Te cunosc ca Iubire și cred în Tine, dar în unele clipe este atât de groaznică starea lumii pe care o îngădui”. Astfel de probleme includ problemele răului și ale lipsei de sens, problemele cu care se confruntă o persoană care a pierdut un copil și nu poate înțelege cum se poate întâmpla una ca aceasta.

Din fericire, acesta este terenul prielnic pentru întâlnirea dintre înțelepciunea lui Dumnezeu și mintea umană, iar omul are dreptul, chiar mai mult, este obligat să analizeze aceste probleme, să se gândească la ele și să le rezolve cu ajutorul experienței. Dar a experienței complete, nu numai cu ajutorul minții, ci cu implicarea experienței umane holistice, care include și credința.

Din păcate, în calea spre Dumnezeu există și obstacole care nu constituie sarcini sau probleme. Acestea ajung să fie o piedică pentru noi, fiind probleme legate de Dumnezeu, lume și om. Bineînțeles, există și bariere morale. Îmi amintesc de un om care mi-a spus că vrea din toată inima să-L întâlnească pe Dumnezeu, dar că ceva nu-l lasă. L-am întrebat atunci: „Ce ai face în legătură cu un om care a acționat greșit: l-ai ierta sau l-ai condamna?”. Mi-a răspuns cu o față distorsionată de mânie: „L-aș distruge!”. „Mulțumiți-I lui Dumnezeu pentru faptul că nu vi Se arată. Dacă ar fi apărut acum în fața dumneavoastră, nu ați fi putut sta în fața judecății Lui, întrucât este întruchiparea atotiertării și iubirii”, i-am spus eu.

Există și obstacole de alt ordin, psihologic sau mental, care nu ne permit să ajungem la problema în sine. În plus, nu ne lasă să formulăm în mod corect, logic și rațional problema însăși. Mă refer la ideile preconcepute pe care le avem. De exemplu, imagini ridicole și caricaturizate despre Dumnezeu, Biserică și Hristos, care nu corespund realității. Acestea sunt produsul minții umane, dar, din moment ce le-am

Respect pentru oameni și cărți

acceptat, nu putem soluționa sarcina pe care o avem în față. Întrucât nu există un astfel de Dumnezeu în realitate, nu putem rezolva nicidecum probleme legate de el.

Și mai există o barieră: atitudinea noastră *apriori* cu privire la modul de abordare a problemelor vieții. Acum știința joacă un rol atât de mare (pe bună dreptate, și mă bucur că este așa), încât ni se pare că toate dilemele ar trebui dezlegate în modul în care sunt clarificate problemele științifice. De aceea, dorim să aplicăm metode pur științifice pe teme pentru care acestea nu sunt aplicabile. Nu aplicăm metodele fizicii la cercetările din domeniul biologiei, nici metodele chimiei la studiile de istorie. De ce ar trebui să aplicăm metodele științelor fizice în sfera sufletului uman? Am fost odată angajat în slujirea științei, în special în cercetările legate de fizică.

Fiecare fizician poate descompune o piesă de muzică în părțile sale constitutive, să le dezassembleze matematic și să le illustreze în curbe. Totuși, activitatea aceasta se numește acustică, dar nicidecum muzică. După ce ai analizat o lucrare muzicală cu instrumente specifice fizicii, nu ai idee dacă piesa în sine este frumoasă sau nesemnificativă, deoarece percepția despre frumusețe în muzică se dobândește într-un plan diferit. Dacă dorim o abordare corectă și inteligentă a problemei lui Dumnezeu, trebuie să formulăm aceste probleme cu mult curaj. Cu alte cuvinte, să le formulăm în raport cu situația reală, adică în raport atât cu Dumnezeu real, cât și cu omul și cu viața.

Pe deasupra, să punem întrebări cu extremă acuitate și franchețe. În același timp, să fim extrem de precauți, pentru a nu ridica bariere false în această căutare. Să nu ne creăm imagini care ne împiedică să formulăm problema și să o soluționăm, deoarece formularea răspunsului va fi imposibilă din cauza caricaturii de la care începem, iar analiza problemei va fi imposibilă, întrucât o vom aborda prin metode potrivite pentru alte subiecte, dar care nu sunt aplicabile nicidecum istoriei, omului, vieții duhovnicești și nici lui Dumnezeu.

De aceea cred că este foarte important să comunicăm și să ne îmbogățim reciproc prin cunoștințe și, mai ales, prin experiență. Poate chiar mai mult de atât, să ne împărtășim și problemele pe care le avem. Aș vrea să prezint câteva aspecte legate de niște probleme. Este foarte important să ne stabilim, în mod sincer și corect, deschiderea de care dispunem, întrebările pe care credința, Biserica și viața noastră în lumea modernă le pune în fața noastră.

Există o distincție între aceste trei lucruri, deoarece credința noastră conviețuiește în partășia profundă cu Dumnezeu, care se bazează fie pe selecția și pe toamăa duhovnicească din noi, fie pe încrederea directă și pe cunoașterea Lui, prin comuniune. Pe de o parte, Biserica ne lărgeste orizontul cunoașterii credinței personale, experienței lui Dumnezeu și a tainelor existenței. Pe de altă parte, definește dileme noi,

London, 30 noiembrie 1983. Prima publicare în *Revista "Ana cronografică"*, nr. 4, 1984 [p. 64].

Despre căile credinței⁴

Această convorbire ar trebui să constituie o introducere a unui schimb de opinii, a unei dezbateri, pentru că ne cunoaștem cu toții destul de puțin. Unii dintre voi, desigur, sunteți foarte strâns legați între voi, iar alții nu se cunosc deloc. De aceea cred că este foarte important să comunicăm și să ne îmbogățim reciproc prin cunoștințe și, mai ales, prin experiență. Poate chiar mai mult de atât, să ne împărtășim și problemele pe care le avem. Aș vrea să precizez câteva aspecte legate de niște probleme. Este foarte important să ne stabilim, în mod sincer și cu toată deschiderea de care dispunem, întrebările pe care credința, Biserica și viața noastră în lumea modernă le pune în fața noastră.

Fac o distincție între aceste trei lucruri, deoarece credința noastră constă în părtașia profundă cu Dumnezeu, care se bazează fie pe setea și pe foamea duhovnicească din noi, fie pe încrederea directă și pe cunoașterea Lui, prin comuniune. Pe de o parte, Biserica ne lărgeste orizontul cunoașterii credinței personale, experienței lui Dumnezeu și a tainelor existenței. Pe de altă parte, definește dileme noi,

⁴ Londra, 30 noiembrie 1989. Prima publicație în Revista „Arta cinematografilei”, nr. 4, 1994 [n. ed.].